

સત્સંગ બાલ્યાટિકા

સંપાદક : શાસ્ત્રી હરિકેશવદાસજી (ગાંધીનગર)

સાચા ભક્તો કેવા હોય ?

- શાસ્ત્રી હરિપ્રિયદાસ (ગાંધીનગર)

વિસનગરની આ વીસવસાની વાત ! વિસનગરના હરિભક્તો બહુ બહાદુર હતા. લડવામાં નહીં પણ સત્સંગ જાળવવામાં

બહાદુર બે જાતના હોય છે. કોઈ કહેશે આ ભાઈ બહુ બહાદુર છે હો... દશ જણને પાછા કાઢ્યા અને બે જણને પાડી દીધા. પરંતુ આધ્યાત્મિક બાબતમાં બહાદુર, શૂરવીર કોને કહેવાય કે જે સદ્ગુણને ટકાવી રાખે, ગમે તેવી મુશ્કેલી આવે છતાં સત્સંગની દૃષ્ટિએ પાછા ન પડે.

વિસનગરના ભક્તોને સત્સંગ જાળવવામાં થોડી કસોટી થયેલી. ગામમાં એક આગેવાન સૂબો હતો. સત્સંગનો ભારે દ્વેષી, સત્સંગીને જુએ ને અંદર જલન ઉપડે. ઘા ઉપર મરચું ભભરાવ્યું હોય એવી બળતરા થાય. કોઈ ભગવાનના ભક્તને જુએ, ચાંદલો ભાળે ને બળી મરે.

એકવાર થોડા સત્સંગીઓને એણે ધમકાવ્યાં. મોટા ચાંદલા કરીને નીકળ્યા છો, બંધ કરો આ બધું ધતીંગ, તો ભક્તો કહે છે - પણ અમે આ ચાંદલા કરીએ છીએ એ કંકુને ગોપીચંદનનું બીલ કાંઈ તમારા ઉપર થોડું આવે છે, એ તો અમારી મરજીની વાત છે. સુબો કહે છે - તમારો ચાંદલો જોઈને મને રીસ યડે છે.

વિસનગરના ભક્તો ભેળા થયા. કહે છે, આપણો ચાંદલો જોઈને એને રીસ યડે છે તો આપણે બધાય

કાલથી મોટો ચાંદલો કરજો. એને સરખો દેખાય. બિયારો આપણો ચાંદલો વ્યવસ્થિત જોઈ શકે.

સજજનો ! આ તિલક અને ચાંદલો એ કોઈ બાહ્ય ચિહ્ન નથી, એ તો એક સમર્પણની ગાથા છે. જેને શરમ અને સંકોચ થતો હોય એણે આ કથા સમજવાની કે તિલક અને ચાંદલા માટે તો ભક્તોએ કેટલું સહન કર્યું છે ! ઢીલા, કાચા-પોચા સત્સંગીઓને પછી બઢતી ન મળે એ ત્યાં ને ત્યાં જ રહે. શૂરવીર હોય એ આગળ વધે. આપ સૌ જાણતા જ હશો કે સરકારી ખાતામાં એવો નિયમ છે કે સર્વિસ કરતા હોય એને ટ્રેનિંગ આવે. ઘણાં કહેતા હોય છે હવે મહિનો અમદાવાદ જવું પડશે. કેમ શું થયું ? તો કહેશે ટ્રેનિંગ છે. એ તાલીમ પુરી થાય એટલે પછી પરીક્ષા આવે. એ પરીક્ષા સફળ કરે એટલે એને બઢતી મળે.

આપણે શાસ્ત્રો વાંચીએ છીએ, કથાઓ સાંભળીએ છીએ એ આપણી ટ્રેનિંગ છે. એમાં પછી ક્યાંક પરીક્ષા પણ આવે. પરીક્ષા એટલે કસોટી. સરકારી પરીક્ષા તો સમજ્યા, એ તો સાહેબને થોડું કરગરો એટલે આઠ-દસ માર્ક ઉમેરી દે પણ આ પરીક્ષા જરા કઠિન હોય છે. ઓચિંતી આવે, કોઈ તારીખ નક્કી નહીં.

આપણા જીવનમાં ગમે ત્યારે કઠિનાઈ, વિપત્તિ આવે એ જ કસોટી, એ જ પરીક્ષા. બીજી વાર કેમ્પ ભરવો પડે. ઘણીવાર સત્સંગી તરીકેની આપણી કસોટી થતી હોય છે. એમાં સાવધાન રહીએ તો જરૂર બઢતી મળે. શ્રીજીમહારાજ ચોક્કસ કહે કે, હા.... હવે તું પાસ.

વિસનગરના ભક્તોની આવી જ કસોટી થયેલી. આ સૂબો તેજો દ્વેષી હતો. કોઈનું સુખ જોઈ ન શકે. એ વાતો કરતો કે આ સ્વામિનારાયણ વાળા બધા જલસા કરે છે. બધા ખાધે-પીધે સુખી છે. ઉજળે કપડે ફરે છે. એને સીધા કરવા છે. અને એ તો સત્તા ઉપર હતો. એટલે ધીમે ધીમે સત્સંગીને પજવવા માંડ્યો. હેરાન કરે.

એકવાર વૈશાખ મહિનામાં ભર ઉનાળે બહાર

શ્રી સ્વામિનારાયણ

તડકે ધોમધખતા તાપમાં બેસાર્યા. પરસેવો ચાલ્યો જાય. તોય ભક્તો બેઠા બેઠા ધૂન કરે. એમાં આ સૂબાની બહેન પોતાના નાના દીકરાને લઈને સત્સંગીઓ જોડે આવીને બેસી ગયાં. એટલે તરત સૂબો આવીને બોલ્યો, બેન! તમે કેમ આવ્યા છો? ત્યારે આ બહેન કહે છે, જો તું મારો ભઈ છે એ કૌટુંબિક દ્રષ્ટિએ અને આ બધા બેઠા એ મારા સાચા ભાઈઓ છે. એટલે હું એમની સાથે બેસવાની. પણ આ છોકરાનો તો વિચાર કર. જે થવું હોય તે થાય. તને વિચાર નથી આવતો તો મને વિચાર કરવાની જરૂર જ નથી. એટલે પછી સૂબાએ બધા સત્સંગીઓને કીધું - જતા રહો. ધન્ય છે એ બહેનને કે જેમણે સગાભાઈ કરતાં પણ સત્સંગીનો, ભક્તનો સંબંધ સાચો જાણ્યો અને પક્ષ રાખ્યો. આવો તેજોદેષી સૂબો લેવા-દેવા વગરનો સત્સંગીઓને પજવતો પણ ધન્ય છે એ વિસનગરના ભક્તોને કે તડકે બેસવા છતાં એમની કંઠી કે ચાંદલો ભૂંસાયા નહીં.

મિત્રો! આ વાત વાંચીને આપણે વિચાર કરી રાખવાનો, પોતાના જીવન સાથે થોડો સરખાવી જોવાનો કે આપણી આવી કસોટી થાય, જો કોઈ બહાર તડકે બેસાડે તો શું દશા થાય! આપણને એમ થાય કાંઈ વાંધો નહીં પૂજા કરી લેશું ને પછી ચાંદલો કાઢી નાંખીશું.

માટે ઝાલા મિત્રો! ઠીલા ન થશો. મજબૂત થજો. શૂરવીર સત્સંગી અને સહજાનંદી સિંહ થવું. ગમે તેવી વિપત્તિમાં ટેક છોડે નહીં તો એ ભક્ત સાચો ગણાય. “વિપતે વરતી રે કદી દીન વચન ન ભાખે.”

● ભગવાન આપે તે ટકે છે

- નારાયણ વી. જાની (ગાંધીનગર)

માણસ તો મુશ્કેલીના સમયે મુંઝાય તે તો સમજાય તેવી વાત છે. પરંતુ લક્ષ્મીજી જેવા દેવી મુંઝાય તે કેવી વાત ગણાય! લક્ષ્મીજીની મુંઝવણ થોડી અલગ પ્રકારની હતી. “પરોપકારાય સતાં વિભૂતયઃ” લક્ષ્મીજીની મુંઝવણ પરોપકારને અનુલક્ષીને હતી જે

આપણને આ વાત ઉપરથી ખ્યાલ આવશે.

લક્ષ્મીજીને વિચાર આવ્યો કે આ ધરતી ઉપરથી ગરીબી દૂર કરી નાંખું. તેમણે આ વિચાર ભગવાન શ્રી વિષ્ણુ આગળ રજૂ કર્યો. પ્રભુ કહે, રહેવા દો. આ ભેદ તો અનાદિકાળથી છે અને રહેવાના જ છે. ગરીબ અને તવંગરના ભેદ કર્મ અને ધર્મને આધિન છે. તેમાં આપણે હસ્તક્ષેપ કરવો યોગ્ય નથી. ક્યાંક ઉલટા ફસાઈ જવાય. પણ આ તો લક્ષ્મીજી. તેમણે કહી દીધું કે જે થવું હોય તે થાય, મારે ગરીબી દૂર કરવી જ છે. તમે સહકાર આપો કે ન આપો, ગમે તે ભોગે હું કરીશ. સહકાર ન આપો તો પણ સાથે આવો. અને જુઓ હું કેવી રીતે ગરીબી દૂર કરું છું.

પ્રભુને સાથે આવવામાં કોઈ વાંધો નહોતો. ભગવાન અને લક્ષ્મીજી પૃથ્વી ઉપર આવ્યાં. તેમને પહેલાં જ એક કઠિયારો મળ્યો. ધોમધખતા તાપમાં માથે લાકડાનો ભારો. શરીર પર પરસેવાના રેલા ઉતરે કપડાંના કોઈ ઠેકાણાં નહીં. આવી સ્થિતિવાળા કઠિયારાને જોઈ લક્ષ્મીજીને વિચાર આવ્યો કે લાવો મારા કામની શુભ શરૂઆત હું આ કઠિયારાથી જ કરૂં. આ સુખી થઈ જાય પછી બીજો, ત્રીજો એમ કરતાં આખી દુનિયાને ગરીબીમાંથી મુક્ત કરી દઉં.

કઠિયારા પાસે જઈને પોતાની ડોકમાંથી ભારે કિંમતી સોનાનો હાર ઉતારી કઠિયારાને આપી દીધો. મનમાં રાજી થતાં લક્ષ્મીજી પ્રભુ સાથે પાછા વળી ગયાં. બીજા દિવસે વળી પૃથ્વી પર આવી અને એ જ જગ્યાએથી પસાર થયા ત્યારે ઠાકોરજીએ લક્ષ્મીજીનું ધ્યાન દોરતા કહ્યું - દેવી! કાલે તમે જેને કિંમતી હાર આપેલો એ જ કઠિયારો હજુ લાકડાં કાપી રહ્યો છે. આ જોઈને લક્ષ્મીજીને ખૂબ નવાઈ લાગી. કઠિયારાને કારણ પૂછતાં તેણે કહ્યું કે - ઘરે જતાં નદી આવી. નદી કાંઠે હાર મુકી પાણી પીવા ગયો અને પાછો આવ્યો ને જોયું તો હાર હતો જ નહિ. કોઈ માણસની તો અવરજવર હતી નહીં પણ ખબર ન પડી કોણ લઈ ગયું. હિંમત હારે તો

શ્રી સ્વામિનારાયણ

લક્ષ્મીજી શાનાં ? તેમણે લાખોની કિંમતનું એક રત્ન કઠિયારાના હાથમાં મુકી દીધું. તેમણે તો મક્કમ વિચાર કરી લીધો હતો કે ગમે તે ભોગે મારે ગરીબી દૂર કરવી જ છે.

ત્રીજા દિવસે ફરી પાછો એ જ ક્રમ ! આજે તો લક્ષ્મીજીને હતું કે હવે કઠિયારો સુખી થઈ ગયો હશે તેથી લાકડાં કાપવા નહીં આવે પણ આ શું ! એ જ કઠિયારો પુર જોશથી લાકડાં કાપી રહ્યો છે. તેમને બહુ નવાઈ લાગી. પ્રભુ કહે છે, દેવી અમે પ્રથમથી જ કહીએ છીએ કે આ ગરીબી કર્મધર્માધિન છે. તેમાં દરમિયાનગીરી કરવી યોગ્ય નથી. લક્ષ્મીજીએ કારણ પૂછતાં કઠિયારો કહે કે રત્ન ખિસ્સામાં રાખી પાણી પીવા વળ્યો ત્યાં રત્ન સરકીને પાણીમાં પડી ગયું. ઘણું શોધવા પ્રયત્ન કરવા છતાં ન મળ્યું. તેથી આ લાકડાં કાપવા સિવાય કોઈ રસ્તો નથી.

બહુ વિચાર કરી લક્ષ્મીજીએ એક અક્ષયપાત્ર કઠિયારાને આપ્યું. તાંબાના વાટકા જેવું અક્ષયપાત્ર લઈને કઠિયારો ઘરે આવ્યો. લક્ષ્મીજીના શીખવાડ્યા પ્રમાણે ચિંતવ્યું. તે બધું આ પાત્રમાંથી મલ્યું. ઘણા દિવસો પછી પેટ ભરીને આખા કુટુંબે ખાધું. કઠિયારો પણ આનંદમાં આવી ગયો કે લક્ષ્મીજીની મહેરબાનીથી મારી ગરીબી દૂર થઈ ગઈ. હવે મારે મજૂરી નહીં કરવી પડે. રાત્રે બધા સૂઈ ગયા. બીજા દિવસે પરવારીને જ્યાં અક્ષયપાત્ર લેવા ગયા તો ગજબ ! અક્ષયપાત્ર પણ ગુમ. હવે શું કરવું ? પાછો કઠિયારો ખભે કુહાડો અને દોરડું લઈ જંગલમાં ઉપડ્યો.

આજે લક્ષ્મીજી અને પ્રભુ આવ્યા ત્યારે કઠિયારાને ન જોયો. તેથી લક્ષ્મીજીને આનંદ થયો કે હવે કઠિયારાને મહેનત મજૂરી નહીં કરવી પડે અને પ્રભુને કાંઈ વાત કરે ત્યાં તો સામેથી કઠિયારાને આવતો જોયો. લક્ષ્મીજીતો હવે

ભારે મુંઝાઈ ગયા. આને હું જેમ જેમ સુખી કરવા પ્રયત્ન કરું છું તેમ તેમ તે વધુ ગરીબ થતો જાય છે. શું કરું ! કારણ પૂછતાં કઠિયારો કહે - કાલે તો અમે પેટ ભરીને જમ્યા પણ એ અક્ષયપાત્ર પણ પાછું કોઈ ચોરી ગયું. તેથી ફરીથી આવી ગયો છું. હવે તો લક્ષ્મીજીની મુંઝવણનો પાર ન રહ્યો. ભગવાનને હાથ જોડીને લક્ષ્મીજી વિનંતી કરવા લાગ્યા. હે પ્રભુ ! દયા કરો. ગરીબોને સુખી કરવાની મારી ઈચ્છા પુરી કરો. લક્ષ્મીજીની પ્રાર્થનાથી પ્રભુને દયા આવી. અને કઠિયારાને ફક્ત ચાર આના આપ્યાં.

ભગવાન જ્યારે કાંઈ આપે છે ત્યારે સાથે સદ્બુદ્ધિ અને સદ્વિચાર આપે છે. આ કઠિયારાને ઘરે જતાં વિચાર આવ્યો. શેઠ પાસેથી પાંચ-છ મહિના પહેલા ચાર આના ઉછીના લીધા હતા તે આજે ચૂકવી દઉં. મારું તો જે થવાનું હશે તે થશે પણ દેવું ચૂકતું કરી દઉં. શેઠને ત્યાં જઈને ચાર આના આપ્યા. માફી માંગીને કહેવા લાગ્યો, કે શેઠ ! પરિસ્થિતિના લીધે પૈસા ચૂકવી શક્યો નહોતો પણ આજે ચાર આના મળ્યા છે તેથી દેવું ચૂકવવા આવ્યો છું. શેઠ કહે, આજે સવારે તારા ઘરે ઉઘરાણી માટે આવ્યો હતો પણ તું સૂતો હતો પણ આ વાટકો જોયો તો ચાર આનાના બદલામાં વાટકો લઈ આવ્યો હતો પણ તે ચાર આના ચૂકવી દીધા તેથી વાટકો તને આપી દઉં છું.

કઠિયારાનું તો કામ થઈ ગયું. ઘરે આવી બધાએ સારા ભોજનનું ચિંતવન કરી પેટ ભરીને ખાધું. આનંદથી સૂઈ ગયો. સવારે ઉઠીને સ્નાન કરવા ગયો ત્યાં પગમાં કાંઈ લાગ્યું તો નીચે વળીને પાણીમાં હાથ

ફેરવ્યો તો પેલું પડી ગયેલું રત્ન મળી ગયું. તેના આનંદનો તો પાર ન રહ્યો. તે સમજી નહોતો શકતો કે આ યોગાનુંયોગ છે કે ભગવાનની કૃપા, ધન્ય પ્રભુ તારી લીલા ! ધન્ય પ્રભુ ! બોલી ઉંચે નજર કરીને હાથ જોડ્યા. ઉપર નજર કરી તો સામે વૃક્ષ પર સમડીના માળામાં કાંઈ ચમકતી વસ્તુ દેખાઈ. સડસડાટ તે ઝાડ ઉપર ચડી ગયો ને જોયું તો લક્ષ્મીજીએ આપેલો સોનાનો કિંમતી હાર અહીં પડ્યો હતો.

કઠિયારો તો વિચારવા લાગ્યો કેવી ગજબની વાત છે ! ઘણી મહેનત કરવા છતાં કશું નહોતું મલતું. જ્યારે આજે ચારે બાજુથી એક સામટું મલી ગયું. તે તો સુખી થઈ ગયો. પણ ભગવાનની ઈચ્છાથી પ્રાપ્ત થયેલ સુખ તેને બંધનરૂપ ન થયું. તે ભગવાનનો ખરો ભક્ત બની ભક્તિમય જીવન પસાર કરવા લાગ્યો.

આ બનાવ જોયા પછી લક્ષ્મીજીને પોતાની ચિંતાનું

પોતાની મુંઝવણનું ખરું કારણ મળી ગયું. તેમને વિશ્વાસ થયો કે જ્યાં સુધી ભગવાનનો સહારો - મદદ ન મળે ત્યાં સુધી કોઈ કાર્યમાં સફળતા મળતી નથી. પોતે કઠિયારાની ગરીબી દૂર કરવા કેટકેટલી મદદ કરી, કેટકેટલું આપ્યું છતાં ગરીબી ન મટી પણ ભગવાને ફક્ત ચાર આનામાં ગરીબી દૂર કરી દીધી.

મિત્રો ! જોયું ને જ્યાં સુધી પરમાત્માની કૃપા પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી સફળતા પ્રાપ્ત થતી નથી. જેને પણ સુખી થવું હોય તેણે પોતાની મહેનત, પોતાનો ઉદ્યમ તેમાં પરમાત્માની કૃપા મળે તેવા પ્રયત્નો જરૂર કરવા. કારણ કે પરમાત્માની થોડી કૃપા, થોડી કડૂણા પણ અનંત દુઃખોને દૂર કરનાર છે. આ બનાવ પછી તો લક્ષ્મીજીએ ગરીબી દૂર કરવાનો સ્વપ્રયત્નનો હઠાગ્રહ છોડી દીધો ને જાહેર કર્યું કે જેણે સુખી થવું હોય તેમણે ભગવાનની ભક્તિ કરવી ને પ્રભુ આજ્ઞા મુજબ જીવન જીવવું.